Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Antic Estany (dessecat)

L'Estany

Ubicació

Comarca:	Moianès
Lloc/Adreça:	Camps situats a l' entorn de la C-59 a la frontal est del nucli urbà.
Emplaçament	Estany de l'Estany
Alçada:	865

Coordenades:

Latitud:	41.86558
Longitud:	2.11393
UTM Est (X):	426463
UTM Nord (Y):	4635231

Classificació

Número de fitxa	08079 - 43
Àmbit:	Patrimoni natural
Tipologia	Zona d'interès
Estil / època:	Cenozoic
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Número inventari	Si, IZH 1300800
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Productiu
Titularitat	Privada
Titular:	Diversos propietaris
Fitxes associades:	

Rec de les Nogueres
Rec del Mig

Autoria de la fitxa	Anna Chàvez Calm - Isidre Pastor Batalla
Data de registre de la fitxa:	dv., 15/07/2016 - 02:00

Descripció

L'àmbit de l'antic estany, actualment dessecat, queda definit per una conca d'aportació d'aigües amb una superfície drenant d'unes 110 Ha (1,10 km2) aproximadament, delimitada per les carenes de la Serreta, el turó de la Barra, el serrat de l'Horabona, el collet del Raval del Prat, el serrat Febrer, el serrat de la Creu, el serrat del Gaig, el puig de la Devesa i l'altiplà de la Crosa. El seu desguàs natural es produeix en l'extrem nord de l'àmbit, entre la carena de la Serreta i el Pla de la Crosa, formant el naixement de la riera de l'Estany.
El context geològic de l'estany consisteix en estrats formats entre el final del període eocè i el començament de l'oligocè (fa uns 37 a 25 Milions d'anys).

Observacions:

Ara fa uns 47 Ma, els Pirineus eren un reguitzell d'illes arrenglerades en direcció est-oest, que emergien entre les aigües que cobrien les conques d'avantpaís d'Aquitània, al nord, i de l'Ebre, al sud. En aquell temps l'Ebre era una extensa badia que s'obria a l'Atlàntic pel golf de Biscaia i limitava a l'est amb els relleus de la Cadena Costanera Catalana, de manera que quedava desconnectada de l'Oceà de Tetis. Flanquejant la Conca de l'Ebre es desenvolupava una plataforma marina detrítica (formada per dipòsits sedimentaris) on creixien alguns esculls, a la vegada que a les desembocadures dels rius que drenaven la Cadena Costera Catalana s'edificaven ventalls al·luvials costers i deltes (formats per sediments transportats i dipositats per les aigües corrents), les restes dels quals són les muntanyes de Montserrat i Sant Llorenç del Munt. El clima, la circulació de les aigües i la resta de condicionants paleoambientals, afavoririen que aquelles plataformes fossin colonitzades per uns foraminífers típics de l'Eocè mitjà; els nummulits.
A poc a poc, la Conca de l'Ebre s'anà omplint de sediments. Cap a la fi de l'Eocè, fa uns 37 Ma, havia deixat d'estar connectada amb la mar oberta pel Golf de Biscaia, convertint-se en una depressió sotmesa a un règim endorreic (la xarxa hidrogràfica de l'entorn havia deixat de desembocar al nivell de base general oceànic) que afavoria l'evaporació. Això va provocar que a les àrees centrals de la conca es dipositessin grans quantitats de sals, mentre que a zones molt localitzades dels marges, encara s'acumulessin petites formacions d'esculls coral·lins.
Al mateix temps, les estructures tectòniques que es formaven com a conseqüència de la col·lisió entre les plaques ibèrica i europea s'estengueren cap a l'interior de la Conca de l'Ebre. Això provocà que aparegués una àrea emergida de cadenes de muntanyes en formació, reduint-se progressivament l'espai ocupat per la Conca de l'Ebre.
A principis de l'Oligocè, fa uns 33 Ma, la Conca de l'Ebre era una depressió que rebia les aportacions dels rius i torrents que drenaven les àrees del nord i del sud elevades topogràficament per causes tectòniques. En arribar a la plana, aquells rius i torrents dipositaven els seus al·luvions, consistents en enormes quantitats de graves, arenes i argiles, en forma de conjunts de ventalls i de planes al·luvials. A les zones centrals de la conca, es desenvoluparen pantans naturals i àrees on es dipositaren margues, carbonats, guixos i de vegades, també torbes. Precisament aquests són els terrenys que afloren entorn de l'Estany, on es troben intercalacions de margues, calcàries grises i lutites, que poden estar recoberts per sediments quaternaris (de fa menys de 2 Ma) d'origen fluvial al·luvial.
L'àrea del Moianès de l'entorn de l'Estany correspon a una sèrie de plecs i encavalcaments geològics vinculats a l'anticlinal (plec simple que té la part exterior convexa) de Santa Maria d'Oló. Es tracta d'un plec asimètric d'aspecte diapíric (amb un nucli mòbil i plàstic que trencà les fràgils capes que l'envoltaven i s'estengué per damunt de les roques estratigràficament superiors) i d'origen pirinenc. Els materials que componen el plec pertanyen a la formació geològica d'Artés, i estan formats per nivells de calcolutites i gresos vermells. L'estructura geològica en detall de l'entorn és complicada per la presència d'una gran quantitat de replecs i falles (fractures de l'escorça terrestre acompanyades de

desplaçament) de poc salt.
Així, geològicament parlant, el pla de Santa Maria de l'Estany correspon a una antiga llacuna endorreica (la xarxa hidrogràfica de l'entorn desembocava a un nivell de base diferent de l'oceànic). Es creu que la depressió lacustre del llit de l'antic estany tingué un origen tectònic fa menys d'11.500 anys. En aquesta zona afloren dipòsits quaternaris holocens (originats des de fa 11.500 anys fins a l'actualitat) corresponents a argiles blaves, torbes i graves.

Història

Un document del 26 de febrer de 1554 explica amb cert detall les característiques dels canals de dessecació de l'estany que en aquell moment ja existien però que havien quedat embussats pels sediments arrossegats per l'escorrentia de l'aigua. Es tracta d'una concòrdia entre l'abat Carles de Cardona, i el mestre d'obres Joan de Borda, de la vila de Torelló, per tal d'eixamplar i enfondir els dos canals o valls principals, que podrien correspondre al rec de les Nogueres, i al rec del Mig del Prat, actualment existents. El mestre d'obres havia d'apartar la terra moguda dels esmentats valls tan lluny com fos possible i, allà on no es pogués apartar, Borda havia de fer-hi una mena de pallissada o mur vegetal "hun escardís ab pals, perxes i rama", de manera que la terra no pogués tornar dins els valls. Els treballs s'iniciaren el dia 1 d'abril i finalitzaren abans del 14 de setembre de 1554. [Morros/Puigferrat, 2010]
La documentació conservada recull el pacte entre l'abat i el mestre de cases Joan de Borda per tal d'escurar, netejar i mantenir en bon estat els canals de dessecació en anys posteriors.
Fou durant el segle XVIII, quan es realitzà la construcció de la Mina de l'Estany, per tal de tractar d'aconseguir definitivament la dessecació del prat. El 27 d'abril de 1734 els administradors dels béns de l'antic monestir de l'Estany atorgaren l'obra de reforma de la sèquia preexistent al mestre de cases Josep Pasqual i al jove mestre de cases Marià Terricabres, ambdós de Santa Maria de l'Estany. Es conserva un document notarial en el qual es descriu detalladament l'índole dels treballs encarregats, consistents fonamentalment en refer la canalització preexistent, a una major fondària amb una construcció de pedra en sec, donant-li cobertura amb una volta de mig punt en un tram d'uns 310 m (200 canes) i deixant-la descoberta en la resta del tram previst en uns altres 350 m (224 canes). També s'indica la necessitat d'empedrar el paviment de la sèquia, així com el requeriment de disposar diversos pous de ventilació, per facilitar l'execució i manteniment de l'obra.
Una vegada construïda la mina de dessecació, continuà essent necessari realitzar-ne un manteniment periòdic per evitar la recuperació de l'estanyament de les aigües. Aquest manteniment es realitzà durant períodes intermitents, esdevenint una preocupació recurrent de difícil resolució per part dels administradors de la mina en cada etapa històrica, fins a arribar l'actualitat.

Bibliografia

BEUTER, Santiago-BLASCO, Sandra (2009). Estudi geotècnic per a la rehabilitació d'una mina de desguàs d'un estany. Municipi de l'Estany. Inèdit, Beuter-Blasco Consultoria Geològica. Ajuntament de l'Estan. L'Estany.
BEUTER, Santiago-BLASCO, Sandra (2015). Estudi de l'evolució geològica de la cubeta de l'Estany (Moianès), pel condicionament d'itineraris turístics. Certis. Obres i Serveis. Sau.
COSTA, Enric (2003). Inventari de recursos turístics del Moianès, Inèdit, Moià.
FABREGA, Marta (1997). Estratigrafia i fàcies de sediments continentals de l'eocè superior del sector SE de la depressió central catalana. Tesi doctoral inèdita. Unitat d'Estratigrafia del Departament de Geologia de la Facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra.
GUTIERREZ Daniel; MORROS Jordi; URBIOLA Marta (2014). Projecte museogràfic del paisatge cultural de l' Estany. L'Estany, història i natura, el domini de la terra i el domini de l'aigua. TEGULA Arquitectura i

Patrimoni Cultural. Ajuntament de l'Estany (Moianès). MORROS i CARDONA, Jordi; PUIGFERRAT i OLIVA, Carles (2010). "Una obra de sanejament del segle XVIII: La mina de desguàs de l'Estany (el Moianès)" Rev. AUSA , XXIV, no.166 . Patronat d'Estudis Osonencs. Vic. P. 753-780.
MORROS i CARDONA, Jordi; PUIGFERRAT i OLIVA, Carles (2013). "Restauració de la galeria de pedra seca de la mina del monestir de L'Estany". VII trobada d'Estudi per a la preservació de la Pedra seca als Països Catalans. Maig 2013.
POU, Aureli-VINYETA, Ramon (1974). L'Estany. Guia turística, Editorial Montblanc-Martín. Barcelona.